

توحید در ربوبیت (۳)

حضرت زهرا سلام الله علیها در بخشی از خطبه شریف فدکیه می‌فرمایند: «حرم [الله] الشُّرْكَ إِخْلَاصاً لَهُ بِالرُّبُوبِيَّةِ، فَاتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ، وَ لَا تَمُوتُنَّ إِلَّا لِآ وَ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ، وَ أَطِيعُوا اللَّهَ فِيمَا أَمَرَكُمْ بِهِ، وَ نَهَاكُمْ عَنْهُ، فَإِنَّهُ إِ نَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءِ.»^۱

ترجمه: و خداوند سبحان شرک را (در امور مختلف) حرام گرداند تا آن که همگان تن به ربوبیت او در دهند؛ پس آن طوری که شایسته است باید تقوای الهی داشته باشید و کاری کنید تا با اعتقاد به دین اسلام از دنیا بروید و باید اطاعت و پیروی کنید از خداوند متعال در آنچه شما را به آن دستور داده یا از آن نهی کرده است؛ زیرا که تنها علماء و دانشمندان (اهل معرفت) از خدای سبحان خوف و وحشت خواهند داشت.

همان‌طور که بیان شد محور فرمایش حضرت زهرا سلام الله علیها در این بخش از خطبه فدکیه، درباره ربوبیت است. یکی از جنبه‌های توحید در ربوبیت این است که انسان دستورات ربّ و پرورش دهنده خود را گوش فرا دهد و به اوامر او عمل کند و نهی‌های او را پرهیز کند. سرّ مطلب در این است که انسان نیز همانند بقیه موجودات، اقتضائاتی دارد که باید آنها را رعایت کند؛ به عبارت دیگر، اموری برای او مفسده دارد و به زیان اوست و اموری برای او مصلحت دارد و برای حفظ ساختار او لازم است. تمام سیستم‌های نظام هستی، چه سیستم‌های طبیعی و چه سیستم‌های دست ساخته بشر، همین‌طور هستند؛ همگی باید و نبایدهایی دارند که برای حفظ آنها لازم است رعایت شوند.

ربوبیت خداوند بر انسان، یعنی این که او را تدبیر کند و پرورش دهد و ساختار او را تنظیم کند؛ این امر بایدها و نبایدهایی دارد که توسط سازنده ابلاغ می‌شود. رعایت این بایدها و نبایدها موجب رشد و شکوفایی انسان و تعادل و تنظیم ساختار او می‌شود.

^۱ ریاحین الشریعة : ج ۱، ص ۳۱۲

نتیجهٔ مطلب فوق این که توحید در ربوبیت، علاوه بر این که در گفتار باید رعایت شود در افعال نیز باید رعایت شود و رعایت آن، انجام دستورات الهی است.

چنین امری در میان عقلاء نیز شایع است. عقلاء انتظار دارند سازندهٔ یک شیء، مسؤولیت حفظ ساختار آن را نیز به عهده بگیرد؛ سازندهٔ یک شیء باید با قرار دادن بروشور و نماینده، وظیفهٔ خود در قبال حفظ ساختار شیء را انجام دهد. اگر سازنده، حفظ ساختار یک شیء و تنظیم آن را بر عهدهٔ خود خریداران بگذارد، عقلاء قطعاً او را تقبیح خواهند کرد. آن وقت چگونه است که خداوند، انسان را خلق کرده و مسؤولیت تنظیم ساختار آن را به عهده نگرفته باشد؟ آیا چیزی که از مخلوقات نمی‌پذیریم می‌توانیم از خالق آنها بپذیریم؟